

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE**

**ABORDAREA FILOSOFICĂ A FENOMENULUI
DEZINFORMĂRII.
STUDII DE CAZ: PANDEMIA COVID-19 ȘI RĂZBOIUL DIN
UCRAINA. STUDIU COMPARATIV**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Frunză Mihaela Cornelia

Student-doctorand:

Mátéfy Csilla- Zsuzsánna

CUPRINS

LISTA FIGURILOR	6
LISTA TABELURILOR	12
INTRODUCERE.....	13
CAPITOLUL 1. PANDEMIA COVID-19 ȘI RĂZBOIUL DIN UCRAINA CA PROBLEME DE ETICĂ APLICATĂ.....	27
1.1. PANDEMIA COVID-19	27
1.1.1. DEBUTUL PANDEMIEI COVID- 19 ÎN ROMÂNIA.....	27
1.1.2. MĂSURI LUATE ÎN VEDEREA PREVENIRII RĂSPÂNDIRII ȘI COMBATERII PANDEMIEI COVID-19 ÎN ROMÂNIA	27
1.1.3. PROCESUL VACCINĂRII ÎMPOTRIVA COVID-19	30
1.1.3.1. SCURT ISTORIC AL VACCINĂRII	30
1.1.3.2. VACCINARE ÎMPOTRIVA COVID-19.....	31
1.1.4. PROBLEMATICA LIBERTĂȚII ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19	32
1.1.4.1. NOȚIUNEA DE LIBERTATE.....	32
1.1.4.2. MĂSURILE IMPUSE DE AUTORITĂȚI ȘI LIBERTATEA CETĂȚENILOR.....	34
1.1.5. ANALIZĂ ETICĂ A MĂSURILOR IMPUSE ȘI A VACCINĂRII.....	39
1.1.5.1. UTILITARISMUL.....	39
1.1.5.2. ETICA GRIJII ȘI ETICA DREPTĂȚII.....	40
1.1.5.3. COMUNITARIANISMUL.....	42
1.1.5.4. VACCINAREA DIN PERSPECTIVĂ ETICĂ	43
1.2. RĂZBOIUL DIN UCRAINA	45
1.2.1. ANTECEDENTELE, DEBUTUL ȘI EVOLUȚIA RĂZBOIULUI DIN UCRAINA.....	45
1.2.1.1. ANTECEDENTELE INVAZIEI UCRAINEI	45
1.2.1.2. INVAZIA UCRAINEI.....	45
1.2.1.3. EVOLUȚIA RĂZBOIULUI DIN UCRAINA.....	46
1.2.2. CONSECINȚELE INVAZIEI UCRAINEI.....	48
1.2.2.1. CONSECINȚELE INVAZIEI ASUPRA UCRAINEI	48
1.2.2.2. CRIZA REFUGIAȚILOR UCRAINIENI	49
1.2.2.3. SANCTIUNI ÎMPOTRIVA RUSIEI ȘI EFECTELE ACESTORA LA NIVEL MONDIAL.....	49

1.2.3. PROBLEMATICA LIBERTĂȚII ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA.....	52
1.2.3.1. LEGEA MARȚIALĂ ÎN UCRAINA ȘI LIBERTATEA CETĂȚENILOR	52
1.2.3.2. SANȚIUNILE ȘI LIBERTATEA CETĂȚENILOR DIN AFARA UCRAINEI	54
1.2.4. RĂZBOIUL DIN UCRAINA DINTR-O PERSPECTIVĂ ETICĂ.....	55
CONCLUZII DE CAPITOL.....	58
CAPITOLUL 2. INFODEMIA ASOCIATĂ SITUAȚIILOR CATASTROFICE CONTEMPORANE DIN PERSPECTIVA MASS-MEDIA	62
2.1. ETICA MASS-MEDIA	62
2.1.1. PRINCIPIILE ETICE ALE MASS-MEDIEI	62
2.1.2. JURNALISMUL CETĂȚENESC	63
2.2. ADEVĂR, POSTADEVĂR ȘI DEZINFORMARE	65
2.2.1. NOȚIUNEA DE ADEVĂR	65
2.2.2. NOȚIUNEA DE POSTADEVĂR.....	66
2.2.3. FENOMENUL DEZINFORMĂRII.....	67
2.2.3.1. DEZINFORMARE ȘI ȘTIRI FALSE	67
2.2.3.2. TEORIILE CONSPIRAȚIONISTE.....	69
2.3. MASS-MEDIA ȘI COMUNICAREA ÎN MASĂ ÎN SITUAȚII CATASTROFICE CONTEMPORANE	72
2.3.1. INFODEMIE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19	72
2.3.1.1. INFODEMIE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19 LA NIVEL MONDIAL.....	72
2.3.1.2. INFODEMIE ÎN CONTEXUL PANDEMIEI COVID-19 ÎN ROMÂNIA	74
2.3.2. INFODEMIE ÎN CONTEXTUL RAZBOIULUI DIN UCRAINA	78
2.4. SITUAȚIILE CATASTROFICE CONTEMPORANE DIN PERSPECTIVĂ PSIHOLOGICĂ.....	82
2.4.1. ANGOASA DIN PESPRECTIVA PSIHANALIZEI.....	82
2.4.1.1. PRINCIPIILE PSIHANALIZEI	82
2.4.1.2. ANGOASA	83
2.4.2. ANXIETATEA DIN PERSPECTIVĂ PSIHOLOGICĂ.....	87
2.4.3. ANXIETATE ȘI DEZINFORMARE ÎN CONTEXTUL SITUAȚIILOR CATASTROFICE CONTEMPORANE.....	89
CONCLUZII DE CAPITOL.....	91
CAPITOLUL 3. CERCETARE APLICATIVĂ	94
3.1. REZULTATELE CERCETĂRIILOR ANTERIOARE.....	94
3.2. OBIECTIVELE CERCETĂRII	95

3.3. IPOTEZELE CERCETĂRII	95
3.4. METODOLOGIA CERCETĂRII	97
3.5. EȘANTIONUL CERCETĂRII	98
3.5.1. EȘANTION CADRE DIDACTICE	99
3.5.2. EȘANTION PERSONAL SANITAR	102
3.5.3. EȘANTION PERSONAL IT	107
3.6. REZULTATELE CERCETĂRII	111
3.6.1. ANXIETATE, ȘTIRI ȘI LIBERTATE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19	111
3.6.1.1. CADRE DIDACTICE	111
3.6.1.2. PERSONAL SANITAR.....	116
3.6.1.3. PERSONAL DIN DOMENIUL IT.....	120
3.6.2. ANXIETATE, ȘTIRI ȘI LIBERTATE ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA	124
3.6.2.1. CADRE DIDACTICE	124
3.6.2.2. PERSONAL SANITAR.....	129
3.6.2.3. PERSONAL DIN DOMENIUL IT.....	133
3.6.3. INFORMARE ȘI DEZINFORMARE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19	138
3.6.3.1. STABILIREA VALORII DE ADEVĂR A CELOR MAI COMUNE ȘTIRI ÎN CONTEXTUL PANDEMIC DE CĂTRE CADRELE DIDACTICE	138
3.6.3.2. STABILIREA VALORII DE ADEVĂR A CELOR MAI COMUNE ȘTIRI ÎN CONTEXTUL PANDEMIC DE CĂTRE PERSONALUL SANITAR.....	146
3.6.3.3. STABILIREA VALORII DE ADEVĂR A CELOR MAI COMUNE ȘTIRI ÎN CONTEXTUL PANDEMIC DE CĂTRE PERSONALUL DIN DOMENIUL IT	155
3.6.4. INFORMARE ȘI DEZINFORMARE ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI COVID-19	163
3.6.4.1. STABILIREA VALORII DE ADEVĂR A CELOR MAI COMUNE ȘTIRI ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA DE CĂTRE CADRELE DIDACTICE	163
3.6.4.2. STABILIREA VALORII DE ADEVĂR A CELOR MAI COMUNE ȘTIRI ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA DE CĂTRE PERSONALUL SANITAR	172
3.6.4.3. STABILIREA VALORII DE ADEVĂR A CELOR MAI COMUNE ȘTIRI ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA DE CĂTRE PERSONALUL DIN DOMENIUL IT	180
3.7. INTERPRETAREA REZULTATELOR	189
3.7.1. INTERPRETARE CANTITATIVĂ	189

3.7.2. INTERPRETARE CALITATIVĂ	197
<i>DISCUȚII</i>	200
<i>CONCLUZII DE CAPITOL</i>	202
CONCLUZII	204
<i>OBIECTIVE URMĂRITE DE LUCRARE ȘI REZULTATELE CERCETĂRII</i>	204
<i>LINII VIITOARE DE CERCETARE</i>	206
ANEXE	207
<i>ANEXA NR. 1</i>	207
<i>ANEXA NR. 2</i>	219
BIBLIOGRAFIE	17

Cuvinte cheie: pandemia COVID-19, războiul din Ucraina, libertate, etică aplicată, dezinformare, infodemie, teorii etice, angoasa, adevăr, știri false.

Rezumat:

Prezenta lucrare vizează o abordare filosofică a fenomenului dezinformării, din perspectiva eticii mass-media. Etica mass-media reprezintă o subdiviziune al eticii aplicate care face referire la principiile etice și standardele mass-media, incluzând televiziunea, cinematografele, filmul, media tipărită, internetul. Cea mai cunoscută parte al eticii mass-media este etica jurnaliștilor, care este predată în cadrul programelor de formare pentru jurnaliști.

Codurile etice ale jurnaliștilor sunt cuprinse atât în autoreglementări profesionale (impuse de către diferitele societăți, asociații profesionale), cât și în reglementări normative (sub forma unor legi, ordine de ministru, alte acte normative). Cele mai importante aspecte vizate în acestea sunt adevărul, obiectivitatea, protejarea surselor, verificarea din mai multe surse și interesul public. Aceste coduri ar trebui să fie respectate de toți jurnaliștii, însă acest lucru este mai greu de urmărit în cazul jurnalismului cetățean. În acest caz persoana care redactează articolul respectiv, își exprimă propriile idei și opinii, nefiind o persoană calificată, neavând formare în jurnalism. Astfel, codurile etice ale jurnaliștilor ajung să fie nerespectate, în necunoștință de cauză, expunând astfel informații obținute din surse nesigure, neverificate, acestea fiind prezentate cu caracter cert, ceea ce induce în eroare cititorul.

Numărul jurnaliștilor cetățenești crește în diferitele situații catastrofice, de criză. Asemenea situații catastrofice au fost pandemia COVID-19, debutul acesteia în România fiind data de 26. Februarie. 2020 (identificarea primului caz de îmbolnăvire în România), respectiv războiul din Ucraina, debutul acesteia datează din 24. Februarie. 2022 (invazia Rusiei în Ucraina). Prin urmare, în această perioadă practicarea jurnalismului cetățean s-a intensificat, conducând la divulgarea informațiilor nesigure pe platformele de social media, ceea ce a rezultat o dezinformare în masă.

În contextul cercetărilor filosofice, abordarea filosofică a fenomenului dezinformării, reprezintă o cercetare științifică cu relevanță filosofică și cu caracter interdisciplinar.

Având în vedere faptul că fenomenul dezinformării este o temă studiată atât de filosofie, cât și de psihologie, sociologie, respectiv de specialiștii din domeniul comunicării, aceasta reprezintă o problemă interdisciplinară. Astfel, cercetarea cuprinde anumite aspecte psihologice și sociologice care vizează această temă.

Totodată, am analizat situația din perspectiva eticii mass-media, punând accent pe analiza celor două evenimente catastrofice, prezentând informațiile eronate cel mai des întâlnite, analizând atitudinea participanților în partea aplicativă a lucrării.

Fenomenul dezinformării devine o problemă din ce în ce mai accentuată al societății contemporane, datorită existenței multiplelor platforme de social-media, respectiv al practicării jurnalismului cetățean. În contextul pandemiei COVID-19, iar ulterior al invaziei rusești în Ucraina, fenomenul dezinformării s-a intensificat.

Astfel aceasta este o problemă actuală, a societății contemporane, cu care ne confruntăm în prezent și ne vom confrunța și pe viitor.

Principalele probleme în perioada 2020-2021 sunt conexe pandemiei COVID-19: măsurile luate în România de către autorități, îngrădirea libertății, vaccinarea. În anul 2022, după invazia rusă în Ucraina, a apărut un val nou de probleme și îngrijorări, datorită volumului mare de informații (mai mult sau mai puțin verificate), acestea fiind legate de posibilitatea izbucnirii unui război mondial, de efectele sancțiunilor împotriva Rusiei (efectele pe plan politic, economic, social). Astfel, din 2020 până în prezent au existat în mod constant diverse motive de îngrijorare mai mult sau mai puțin susținute de informații certe, astfel anxietatea a crescut, totodată s-a intensificat și practicarea jurnalismului cetățesc.

Având în vedere faptul că lucrez în învățământul preuniversitar în calitate de profesor, dar și în cadrul propriului cabinet de psihologie, am asistat și asist în continuare la schimbările produse de pandemie, efectele pandemiei, dar și al diverselor îngrijorări provocate de pandemie și de izbucnirea războiului în țara vecină, atât în rândul minorilor, cât și în rândul populației adulte.

Astfel, această temă este una actuală, cu care ne confruntăm, iar identificarea modalității de înțelegere a informațiilor, de selectare și prelucrare a acestora reprezintă elemente cheie în reducerea impactului dezinformării.

O posibilă limită a cercetării este reprezentată de numărul mic de participanți la partea aplicativă, astfel aceasta nu poate fi generalizată la nivelul întregii populației. Totodată, prin identificarea celor mai sus menționate, fenomenul dezinformării nu poate fi stopat, ci doar diminuat.

În cercetările lui Anna Ichino (specialist și profesor în domeniul Psihologiei filosofice) putem observa faptul că dezinformarea duce la teoriile conspiraționiste, care însă la nivelul unei persoane, reprezintă cea mai sugestivă explicație pentru o situație. Aceste teorii apar ca răspuns la situațiile catastrofice, de criză.

În România, Oana Lup și Elena Cristina Mitrea au realizat un studiu în rândul studenților din România, obiectivul cercetării fiind determinarea principalilor factori care favorizează aderarea unei persoane la anumite teorii conspiraționiste. Factorii principali care au favorizat

credița în teoriile conspiraționiste au fost următoarele: nivelul de școlarizare al părinților, capacitatea de analiză și obiceiurile de urmărire a știrilor.

În anul 2021 am realizat o lucrare de licență în domeniul Filosofiei, intitulată ”Provocarea COVID-19 în educația preuniversitară. Aspecte etice și psihologice”, iar în anul 2022 am continuat tema inițială în cadrul lucrării de disertație în același domeniu, lucrarea fiind intitulată ”Provocarea COVID-19 în educația preuniversitară. Aspecte etice și psihologice. Studiu comparativ 2020-2021”. Tot în anul 2022 am realizat o lucrare de licență în domeniul Psihologiei, intitulată ”Provocările din perioada pandemiei COVID-19 în învățământul preuniversitar”. Astfel, am analizat problematica pandemiei COVID-19 atât din punct de vedere psihologic, cât și din punct de vedere filosofic. Am analizat măsurile luate pe parcursul anilor 2020-2021, ajungând la concluzia că fiecare dintre acestea poate fi încadrată în cel puțin una dintre teoriile etice. Majoritatea participanților (cadre didactice din învățământul preuniversitar) au considerat că introducerea măsurilor era necesară și acceptabilă, etică. În ceea ce privește aspectele psihice, anxietatea a crescut vizibil după debutul pandemiei, după care s-a menținut la nivel mediu, iar în 2021 a scăzut la nivelul prenademic. Pentru această scădere există trei explicații: apariția vaccinului împotriva COVID-19 la începutul anului 2021, scăderea timpului alocat urmăririi știrilor și faptul că ne-am obișnuit cu pandemia, astfel aceasta a devenit noua normalitate. Timpul alocat urmăririi știrilor a urmărit același traseu ca nivelul de anxietate al participanților, având o creștere semnificativă la debutul pandemiei, apoi o menținere la nivel mediu, iar în 2021 o scădere accentuată. Modalitatea de urmărire a știrilor în majoritatea cazurilor a rămas neschimbată, cei mai mulți urmărind știrile la televizor și prin intermediul site-urilor de socializare. Astfel, sursa de informare nu a influențat decizia de vaccinare a participanților. Modalitatea de prelucrare a informațiilor și prejudecățile postcomuniste au fost acele aspecte, care consider că au influențat aceste decizii.

Prezenta lucrare urmărește o dezvoltare a cercetărilor anterioare. În cercetările anterioare am analizat pandemia COVID-19 ca problemă a bioeticii, respectiv prin prisma cadrelor didactice preuniversitar, accentul punându-se pe acceptarea măsurilor, părerea cadrelor didactice despre acestea, obiceiurile acestora în privința urmăririi știrilor, respectiv starea psihică a acestora. Prezenta cercetare vizează atât această problemă bioetică, cât și problema invaziei ruse în Ucraina, ca două evenimente catastrofice, prezentarea și analiza celor două evenimente, respectiv a diferitelor teorii conspiraționiste apărute în contextul acestora, realizându-se astfel o prezentare interdisciplinară a acestora, iar în cele din urmă, o analiză succintă din perspectiva eticii mass-media.

Prezenta cercetare poate fi definită atât ca cercetare interdisciplinară, cât și cercetare aplicativă. Interdisciplinaritatea cercetării reiese din analiza pandemiei COVID-19 și al războiului din Ucraina din mai multe aspecte, realizându-se o analiză complexă atât la nivel filosofic, cât și la nivel sociologic, psihologic, media și comunicare. Caracterul aplicativ al cercetării se va evidenția în ultimul capitol, care va cuprinde prezentarea și analiza unei cercetări aplicative, utilizând metode activ-participative, implicând participanți, utilizând chestionare și interviuri.

În primul capitol, intitulat *Pandemia COVID-19 și războiul din Ucraina ca probleme de etică aplicată* am prezentat pe de o parte pandemia COVID-19, iar apoi războiul din Ucraina, analizând cele două situații catastrofice din perspectivă filosofică.

În primul subcapitol am prezentat pandemia COVID-19, primul caz de îmbolnăvire din lume fiind identificat în Wuhan, China, în decembrie 2019, debutul acestuia datând în 26 februarie 2020 în România. Astfel, din data de 16 martie 2020 s-a instituit stare de urgență, ulterior aceasta fiind urmată de stare de alertă, până la data de 8 martie 2022. În cei doi ani în România, dar și în celelalte țări ale lumii, au existat o serie de măsuri impuse de către autorități, bazate pe recomandările Organizației Mondiale a Sănătății. Astfel, aceste măsuri au vizat modalitatea în care ne trăim viața, introducând o serie de bariere în desfășurarea diverselor activități.

Printre aceste măsuri se numără închiderea școlilor, a restaurantelor, suspendarea serviciilor neesențiale pe perioada carantinei, interdicții de a părăsi locuința fără motive întemeiate, prioritizare în sistemul sanitar, păstrarea distanței sociale, purtarea măștilor chirurgicale, necesitatea certificatului verde.

După o perioadă de un an de la apariția virusului, la finalul lunii decembrie 2020 a apărut primul vaccin care viza minimalizarea șansei de contractare a virusului, respectiv favoriza apariția unor forme ușoare în cazul îmbolnăvirii, aceasta fiind produsul firmei Pfizer-Biontech. Vaccinul utiliza o tehnologie relativ nouă și conținea molecule ARN mesager. Cu puțin timp în urmă, la începutul anului 2021, a apărut vaccinul de la Moderna, utilizând aceeași tehnologie. În primăvara acestui an apărut vaccinul AstraZeneca, apoi în vara acestui an cel de Johnson&Johnson, acestea fiind vaccinuri cu vectori virali nereplicativi. Vaccinul de la Pfizer-Biontech și de la Moderna era compus din două doze, la o distanță de 21, respectiv 28 de zile, ulterior administrându-se și cea de a treia doză după minimum 6 luni de la doza administrată anterior. Vaccinul de la Astra Zeneca avea tot două doze, se administrau la o distanță de 56 de zile, în timp ce vaccinul de la Johnson& Johnson avea o doză unică.

În acest subcapitol, am analizat situația atât din perspectivă etică, cât și din perspectiva libertății și a respectării drepturilor. În urma analizei, am ajuns la concluzia că măsurile impuse de către autorități se încadrează în cel puțin una din teoriile etice. Utilitarismul, nefiind o teorie morală absolutistă, vizează principiul celei mai mari fericiri, adică maximizarea eficienței și al binelui. În acest sens, digitalizarea educației, închiderea activităților neesențiale, carantina și măsurile introduse în sistemul sanitar se încadrează în aceasta. Etica grijii vizează grija, compasiunea față de propria persoană și față de cei din jur, iar etica dreptății vizează principiul egalității. În această accepțiune, putem afirma faptul că purtarea măștilor, dezinfectarea mâinilor, carantina, distanțarea socială și atitudinea cadrelor medicale pot fi încadrate în această teorie morală. În cele din urmă, am prezentat comunitarianismul, ca fiind o teorie morală ce se bazează pe cooperare, pe binele comunității. În această teorie putem include atât măsurile impuse, cât și atitudinea responsabilă a cetățenilor de a respecta aceste măsuri, pentru binele tuturor, scopul comun fiind combaterea pandemiei și revenirea la normalitate.

În continuarea acestui subcapitol, am analizat noțiunea de libertate a cetățenilor în contextul acestei pandemii. Noțiunea de libertate face referire la lipsa tuturor constrângerilor, totodată Mill specifică clar că orice constrângere a libertății poate fi justificată doar în anumite situații, și anume dacă prevenim prin aceasta lezarea libertății și a drepturilor celorlalți. Astfel, am ajuns la concluzia că majoritatea acestor măsuri impuse, deși au îngrădit anumite libertăți individuale, au reprezentat îngrădiri justificate. Totuși, putem discuta și de situații specifice, precum închiderea cabinetelor medicale private, lipsa de îngrijire medicală a bolilor obișnuite, educația online, în special în școlile incluzive, unde s-a încălcat dreptul anumitor persoane la îngrijiri medicale, dreptul la sănătate, dreptul la educație.

În ultimul subpunct al acestui subcapitol a fost reprezentat de analiza etică a vaccinării. Apariția vaccinurilor pe piață a fost unul legal și etic, respectând demersurile necesare pentru avize și aprobări. Așadar, administrarea acestuia se realiza fie din datorie, fie conform datoriei, cel puțin la începutul administrării lor. Astfel, cei care au optat pentru vaccin din datorie, au luat o decizie conformă eticii deontologice, respectând în primul rând obligațiile de la locul de muncă (cadre medicale). Majoritatea persoanelor vaccinate însă au luat această decizie conform datoriei, astfel s-au vaccinat din motive subiective, spre binele propriu. Putem distinge și o treia categorie de persoane, care s-au vaccinat pentru a putea călători mai ușor și mai ieftin, nefiind necesară testarea pentru fiecare călătorie.

În cel de al doilea subcapitol, am realizat prezentarea războiului din Ucraina, invazia acestui având loc în data de 24 februarie 2022, Ucraina fiind ulterior atacă pe cale aeriană, maritimă și terestră, din nord, nord-est, est, sud și sud-est. Scopul acestei invazii nu este unul

foarte clar, existând diverse supoziții în acest sens. Inițial Putin discuta de o denazificare al Ucrainei, însă în etapele următoare aparent scopul lui era de a ocupa teritoriile care în trecut erau sub autoritatea Rusiei. Spre surprinderea Rusiei și al întregii lumi, Ucraina a dat dovadă de patriotism, luptând în continuare pentru țara lor, apărarea lor fiind mai intensă față de așteptările lumii.

Acest război a avut nenumărate consecințe atât asupra ucrainenilor, cât și asupra întregii lumi. Putem discuta de efectele psihologice al acestuia, la nivel mondial, declanșând inițial panică, stările anxioase apărute în perioada pandemiei devenind în multe cazuri mai accentuate. Pe de altă parte, putem discuta de o serie de măsuri și sancțiuni împotriva Rusiei, agresiunea acestuia fiind condamnată de majoritatea țărilor, măsuri și sancțiuni care au efect nu doar asupra Rusiei, ci afectând economia la nivel mondial. Totodată, discutăm și de o criză umanitară ca urmare a numărului mare de refugiați.

În continuare, am analizat războiul din prisma moralității și al libertății. Așadar, analizând situația cu privire la libertatea și respectarea drepturilor ucrainenilor, am ajuns la concluzia că declararea legii marțiale, care a condus la interdicția de deplasare a bărbaților cu vârstele cuprinse între 18 și 60 de ani, a lezat libertatea cetățenilor, nerespectându-le drepturile negative, precum dreptul la viață, la liberă exprimare, la libertate, la proprietate. Deși aparent această constrângere este justificată, practic aceste persoane nu au avut parte de pregătire specială cu privire la asemenea situații, astfel riscându-și viața prin simplul fapt că au fost nevoiți să rămână la fața locului. Din punctul meu de vedere, obligația de a rămâne nu presupune neapărat și o apărare a țării, cel care nu dorește să lupte, nu va face acest lucru doar pentru simplul fapt că se află în zona respectivă datorită interdicțiilor.

În ceea ce privește sancțiunile impuse împotriva Rusiei, acestea vizează și libertatea tuturor cetățenilor și entităților care trăiesc în țările din Uniunea Europeană sau G7, astfel aceștia pierzându-și dreptul de a decide individual și în mod deliberat. Aparent, aceste decizii reprezintă o îngrădire a libertății cetățenilor. Această constrângere însă este una justificată, respectând ideologie reprezentată de Mill, aceste îngrădiri ale libertății având motivul de a preveni lezarea libertății cetățenilor de către Rusia. Astfel, în această situație consider că nu putem discuta de o lezare a libertății, respectiv de nerespectarea unor drepturi ale civililor și ale entităților afectate.

Pe de altă parte, putem discuta de lezarea libertății cetățenilor ruși, care datorită dezinformării, neavând acces la surse de știri externe, sunt afectați de aceste sancțiuni și care cel mai probabil nu cunosc adevăratul motiv al acestor sancțiuni. Putem afirma însă cu certitudine că libertatea acestora este îngrădită. Dacă analizăm situația din punctul lor de

vedere, putem ajunge la concluzia că libertatea lor este lezată de către țările care au impus aceste sancțiuni. Dacă analizăm situația din prisma țărilor care au impus sancțiunile, aceste sancțiuni vizează statul rus, astfel cetățenii acestuia sunt vizați implicit, sancțiunile fiind de natură strict politică. Astfel, autoritățile ruse sunt cei care îngădesc libertatea cetățenilor ruși, nerenunțând la actul de agresiune împotriva Ucrainei.

În ultimul subpunct al acestui subcapitol am analizat războiul din Ucraina din perspectivă etică. Prin analiza situației, am ajuns la concluzia că acest război se consideră a fi un act de agresiune, existând nenumărate crime de război, printre care unul dintre cele mai vizibile este vărsarea inutilă de sânge. Rusia nu respecta coridoarele umanitare, dar nici zonele în care se aflau civilii, aceștia nereprezentând un target al armatei lor. Astfel, atitudinea Rusiei este una imorală.

În continuare am analizat situația civililor voluntari, care au decis să rămână de bună voie și să participe la apărarea țării lor, dând astfel dovadă de patriotism. Această decizie a lor, respectiv decizia poporului ucrainean de a lupta și de a se apăra până în ultimul moment este una utilitară și totodată ea poate fi încadrată și în teoria comunitarianismului, această decizie fiind benefică nu doar ucrainenilor în privința respectului de sine, al suveranității și al democrației țării, ci și lumii întregi, astfel Rusia văzând că nu cedează, minimalizând astfel șansa ca Rusia să adopte o atitudine asemănătoare și celorlalte țări vecine.

În ceea ce privește situația refugiaților, sprijinul acordat acestora, dar și sprijinul acordat civililor rămași în țară, putem afirma că aceste decizii sunt morale, ele fiind încadrate în teoria eticii grijii și al dreptății, purtând grija acestor persoane, și totodată asigurându-le drepturi precum cel la asistență medicală, la educație, la muncă și la ședere.

În cele din urmă am prezentat pe scurt poziția Statelor Unite ale Americii, aceasta fiind una controversată. Acest stat, care astăzi condamnă atitudinea Rusiei, a avut o atitudine asemănătoare acestuia, cu debutul în 2003 față de Irak, act de agresiune ce a durat până în 2011, consecințele acestuia fiind reprezentate de un număr foarte mare de civili decedați (aproximativ 100.000). Astfel, în situația de față, putem afirma faptul că, deși sprijinul acordat de către SUA aparent este o decizie și o atitudine morală, analizând situația mai atent, atitudinea acestui stat este una imorală, neadoptând aceste decizii pe fondul moralității, ci pe fond politic, punând pe balanță avantajele și dezavantajele situației actuale.

În cel de al doilea capitol, intitulat *Infodemia asociată situațiilor catastrofice contemporane din perspectiva mass-media*, am prezentat infodemia asociată acestor evenimente catastrofice, pornind de la prezentarea eticii mass-media, a fenomenului știrilor false, a teoriilor conspiraționiste, exemplificând și analizând evoluția acestora.

Astfel, am analizat în primul rând etica mass-media, prezentând principiile etice ale acestuia. Etica mass- media face parte din domeniul larg al eticii aplicate, ea reprezentând totalitatea codurilor deontologice în procesul de comunicare în masă. Adevărul, credibilitatea, protejarea surselor și interesul public reprezintă principalele repere ale eticii mass- media. Astfel, specialiștii din acest domeniu sunt obligați să prezinte strict adevărul, faptele într-o manieră obiectivă, verificând sursele, asigurându-se în totalitate de credibilitatea informației.

Aceste coduri deontologice trebuie urmate de toți specialiștii din domeniul comunicării în masă, indiferent de natura lor și de intermediul de manifestare. În urma apariției internetului și al popularizării platformelor social media, a luat naștere, însă, jurnalismul cetățenesc. Datorită libertății de care dispune orice persoană de vârstă adultă de a-și crea cont pe aceste platforme, dar și de libertatea de a-și exprima gândurile, aceste platforme devin și intermediul prin care un număr mare de persoane își pot exprima opinia, ideile, cunoștințele, într-un mod neoficial și nespecializat. Astfel, codurile deontologice ale eticii mass-media nu sunt respectate de către aceste persoane, din necunoștință de cauză, ei nefiind specialiști formați în acest sens.

În continuarea capitolului am prezentat noțiunile de adevăr, postadevăr și dezinformare. Noțiunea de adevăr este unul cercetat și analizat din diferite aspecte, luând astfel naștere mai multe teorii cu privire la aceasta. Teoria adevărului utilitate sau pragmatistă care consideră că un lucru poate fi adevărat dacă ea este utilă, dacă are un scop practic, iar adevărul nu reprezintă însușirea enunțului, ci reprezintă un eveniment, din care rezultă cele afirmate anterior. Teoria adevărului corespondență consideră că adevărul reprezintă un fapt în sine, aceasta corelându-se cu realitatea, în timp ce adevărul coerență face referire la faptul că un enunț adevărat trebuie să fie în concordanță cu celelalte anunțuri adevărate în același timp și sub același raport, fără să se afle în contradicție sau contrarietate cu una sau mai multe enunțuri considerate adevărate.

Noțiunea de postadevăr a devenit virală în 2016, acesta fiind considerat cuvântul anului, fiind cel mai des utilizat și întâlnit. Noțiunea de postadevăr se referă la trecere peste adevăr, altfel spus tendința noastră de a ne concentra la emoții, sentimente, efectele din jur, neobservând defapt adevărul în sine. Astfel, acest fenomen ne indică granița fragilă dintre fapte și opinii, graniță ce este întrecută de nenumărate ori, datorită fluxului imens de informații, respectiv de influența emoțională mai intensă decât procesul comunicării în sine.

Datorită acestui fenomen, respectiv al apariției jurnalismului cetățenesc, a apărut dezinformarea și știrile false. În timp ce știrile false ne oferă informații nesigure cu caracter cert, dezinformarea ne oferă informații presupuse sau create intenționat pentru a manipula un grup de oameni. Totodată, trebuie să distingem zvonurile de știrile false, acestea din urmă fiind

întotdeauna transpuse în zona publică, în timp ce zvonurile se regăsesc în zona privată a fiecărei persoane.

Odată cu apariția infodemiei în contextul situațiilor catastrofice contemporane a crescut numărul jurnaliștilor cetățenești, practicarea acestuia favorizând apariția știrilor false, a dezinformării intenționate sau neintenționate datorită necunoștinței în cauză, respectiv apariția teoriilor conspiraționiste.

Grupurile de persoane care divulgau știri false pot fi împărțite în două grupe: cei care distribuiau știrile care prezintă situația ca fiind una exagerată, respectiv cei care divulgau știrile care amplifică gravitatea situației. În România inițial a apărut negarea gravității situației, apoi după instituirea carantinei au apărut și opiniile amplificatoare. Între timp a apărut și stigmatizarea celor de origine chineză, dar și a cadrelor medicale ori a persoanelor trecute prin boală, existând diverse comportamente agresive față de aceștia. Ulterior, pandemia a cunoscut denumirea sarcastică de plandemie, aceasta din urmă fiind denumirea atribuită situației de către cei care negau existența bolii sau gravitatea acestuia. Multe persoane considerau că această pandemie este invenția politicianilor pentru a face economie la buget, închizând școlile, totodată considerând această închidere ca o barieră intenționată în educarea poporului. Vaccinarea a creat un alt val de stigmatizare, dar și de dezinformare intensă cu privire la efectele acestuia.

În ceea ce privește știrile false și dezinformarea în contextul războiului ruso-ucrainean, acestea au fost pe de o parte intenționate, în contextul acționării propagandei ruse, prin intermediul căreia Rusia oferea informații și explicații pentru faptele sale, prezentând situația ca fiind una de protejare și nu una de război și invazie. În România știrea cu intensitatea cea mai mare a fost cea conform căreia bărbații vor fi înrolați, solicitându-se liste de la medicii de familie cu bărbații cu vârsta de înrolare clinic sănătoși. Un alt val intens de dezinformare a fost cel privind la explozarea unei centrale nucleare, multe persoane încercând să își cumpere tablete de iod.

Apariția acestor știri false nu a condus doar la schimburi de idei sau la comportamente pe moment precum cele descrise anterior, ci și la intensificarea unor probleme de natură psihică.

În continuarea capitolului am realizat o analiză al angoasei și al anxietății din perspectivă psihanalitică și psihologică contemporană. Astfel, angoasa ar corespunde anxietății cotidiene, aceasta fiind o umbră a fiecărei persoane, fiind cu noi în toate circumstanțele posibile. Aceasta poate avea atât efecte negative, cât și efecte pozitive. Angoasa în sine, ori

anxietatea cotidiană, are efecte pozitive, motivaționale, fiind un răspuns al organismului și al psihicului nostru la diferite situații.

Însă dezinformarea, infodemia în contextul situațiilor catastrofice contemporane favorizează intensificarea acestei anxietăți sănătoase, ea devenind una nocivă, astfel discutând deja de existența anxietății patologice. Aceasta are trei componente principale: simptome subiective (sentimente), cognitive (gânduri) și comportamentale (ritualuri, evitare), de multe ori fiind însoțite de simptome somatice, fiziologice, precum nod în gât, lipsă de aer, palpitații, dureri de cap, rigiditatea mușchilor. Acestea apar în momentul în care anxietatea crește și depășește nivelul tolerabil, astfel având deja efecte negative asupra vieții de zi cu zi.

În contextul situațiilor catastrofice contemporane putem discuta de cazuri de tulburare de anxietate generalizată, dar și dezvoltarea unor fobii specifice, precum fobia socială, frică excesivă de a se îmbolnăvi ori de a muri, tulburare de panică.

Astfel, în acest capitol am analizat infodemia în contextul pandemiei urmată de infodemia în contextul războiului ruso- ucrainean, din perspectiva eticii mass- media, analizând noțiunile de adevăr, postadevăr și dezinformare. Totodată, am realizat o analiză a situației din perspectivă psihologică, prezentând angoasa din perspectivă psihanalitică, anxietatea din perspectiva psihologică contemporană și efectele dezinformării în cadrul acestor infodemii cu privire la anxietate, la sănătatea mintală.

În cele din urmă, mi-am propus o analiză a atitudinilor legate de știri, pentru a stabili eventualele raporturi și relații între atitudinea și profesia participanților, aceasta fiind prezentată în capitolul trei, intitulat *Cercetare aplicativă*.

Întrebările fundamentale ale cercetării sunt următoarele: Care este modalitatea preponderentă de urmărire a știrilor și media orelor petrecute cu această activitate pe fiecare profesie în parte (personal sanitar, cadre didactice, personal din domeniul IT)?, Care sunt cele mai populare știri false/ teorii conspiraționiste în rândul participanților?, Există diferențe în percepția știrilor între cele trei profesii?, Care sunt factorii principali care influențează atitudinea față de știri?.

Ipoteza generală de cercetare a lucrării vizează existența unor factori externi și interni care influențează atitudinea participanților față de știri în cadrul infodemiilor apărute în contextul pandemic și al războiului.

În acest capitol am realizat o cercetare aplicativă, utilizând un chestionar adresat celor trei categorii profesionale selectate: cadre didactice, personal din domeniul sanitar și din domeniul IT, având în total un număr de 90 de participanți, câte 30 de persoane din fiecare categorie menționată.

Am formulat zece ipoteze de cercetare specifice, pe care le-am urmărit de-a lungul prelucrării datelor cantitative, iar în cele din urmă am realizat interviuri cu trei specialiști din domeniul comunicării, pentru realizarea unei interpretări calitative ale datelor statistice prezentate anterior.

Prin analiza succintă a datelor, s-a confirmat în întregime patru ipoteze. Astfel, am ajuns la următoarele concluzii: majoritatea participanților nu aderă la teorii conspiraționiste; știrile legate de război sunt percepute în modul cel mai realist de către personalul care lucrează în domeniul IT; există o relație între mediul de proveniență și atitudinea participanților față de știri; majoritatea participanților consideră că măsurile luate în timpul războiului sunt măsuri acceptabile și necesare, chiar dacă acestea au încălcat libertatea cetățenilor în anumite situații.

Parțial au fost confirmate trei ipoteze, după cum urmează: relația dintre mediul de proveniență al părinților, respectiv relația dintre nivelul de studii al acestora și atitudinea participanților față de știri sunt existente, dar slabe, neexistând o corelație statistică puternică între acești factori; majoritatea participanților au considerat că măsurile și restricțiile impuse pe perioada pandemiei au fost acceptabile și necesare, însă în același timp, mai mult de jumătate din participanți au considerat că libertatea individuală a fost încălcată și anumite drepturi nu au fost respectate.

În cele din urmă, trei dintre ipoteze s-au infirmat, astfel ipoteza nulă fiind confirmată în cazul acestora, ajungând la următoarele considerente: modalitatea preponderentă de urmărire a știrilor nu este reprezentată de sursele oficiale ale autorităților ori de articole de specialitate, ci de televizor și site-uri cu știri; specialiștii din domeniul IT nu alocă mai mult timp urmării știrilor, decât celelalte categorii profesionale; știrile legate de pandemie nu sunt percepute mai obiectiv de către personalul din domeniul sanitar, decât de către ceilalți participanți.

În urma discuțiilor purtate cu specialiștii din domeniu, am ajuns la concluzia că avem o problemă cu privire la conștientizarea comportamentului nostru de consumator media, dar și mediul de proveniență și de trai actual ne influențează acest comportament.

BIBLIOGRAFIE

- ACHIMESCU, Vlad; SULTĂNESCU, Dan; SULTĂNESCU, Dana C. (2021): The path from distrusting Western actors to conspiracy beliefs and noncompliance with public health guidance during the COVID-19 crisis. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31.sup1: 299-310.
- AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION (2022): DSM-5-TR classification
- ALEXE, Irina (2021): "(Im) predictibilitatea procesului educațional în context pandemic." *Pandectele Romane* 6 (2021): 72-83.
- ARISTOTEL, trad. EL. BEZDECHI (1993): *Politica*. Editura Antet, București
- ARISTOTEL, trad. Stella PETECEL (1988): *Etica Nicomahică*. Editura Științifică și Enciclopedică, București
- BEAUCHAMP, Tom L., CHILDRESS, James F., (1994): *Principles of Biomedical Ethics*, Editura Oxford University, New York
- BERLIN, Isaiah, trad. SCALAT, Laurențiu- Ștefan (1996): *Patru eseuri despre libertate*, Editura Humanitas, București
- BOWN, Chad P.; BOLLYKY, Thomas J. (2022): How COVID-19 vaccine supply chains emerged in the midst of a pandemic, *The World Economy*,, 45.2: 468-522.
- BUTUROIU, Raluca, et al. (2021): Who believes in conspiracy theories about the COVID-19 pandemic in Romania? An analysis of conspiracy theories believers' profiles. *Societies*, 11.4: 138.
- CARR, D. Jasun, et al.(2014): Cynics and skeptics: Evaluating the credibility of mainstream and citizen journalism. *Journalism & Mass Communication Quarterly*,, 91.3: 452-470.
- CEAUȘU, Felicia (2013): Manipularea în mass-media; etica jurnalistică. *LOGOS, UNIVERSALITY, MENTALITY, EDUCATION, NOVELTY. Section: Philosophy and Humanistic Sciences*, 2.1: 105-128.
- CERNEA, Mihail-Valentin (2022). *Războiul nedrept al Rusiei, Scena 9*, 2 martie <https://www.scena9.ro/article/razboiul-nedrept-al-rusiei-o-analiza-etica>
- CIOFFI, Andrea; CIOFFI, Fernanda (2021): COVID-19 vaccine: Risk of inequality and failure of public health strategies. *Ethics, Medicine, and Public Health*,, 17: 100653.
- COLĂCEL, Onoriu, PINTILESCU, Corneliu (2017): From literary culture to post-communist media: romanian conspiracism. *Mesages, Sages and Ages*, Volume 4, No. 2

CORBU, Nicoleta, et al. (2021): Romanians' willingness to comply with restrictive measures during the COVID-19 pandemic: Evidence from an online survey. *Journal of Applied Communication Research*, 49.4: 369-386.

CUCEU, Codruța Liana; CRIȘAN, Horațiu Traian (2021): Suffering in Mental Illnesses. Contemporary Philosophical Perspectives upon Subjectivity, Corporality and the Abatements of Personal Autonomy, *International Journal on Humanistic Ideology*, volume 11 issue 2: 251-266

DAVID, Daniel et al. (2000): *Psihoterapie și hipnoterapie cognitiv- comportamentală*, Editura Risoprint, Cluj- Napoca

DEAVER, Frank, trad. MITARCĂ, Monica, IONESCU, Anca Irina (2004): *Etică în mass media*, Editura Silex, București

DENTITH, M R. X. (2017): The Problem of Fake News. *Public Reason* 8 (1-2)

ENCIU, Bianca Georgiana, et al. (2022): "The COVID-19 Pandemic in Romania: A comparative description with its border countries." *Healthcare*. Vol. 10. No. 7. MDPI.

FREUD, Sigmund, trad. MELNICU, Roxana et al. (2010) *Opere esențiale. Volum 6: Inhibiție, simptom, angoasa*. Editura Trei, București

FLORIAN, Darius (2021): Human's Rights or Humans' Rights? Reflections on the Mandatory Vaccination from the ECHR Perspective. *Revista Themis*, 159.

FRENKEL, Sheera; DECKER, Ben; ALBA, Davey (2020) How the 'Plandemic' movie and its falsehoods spread widely online. *The New York Times*, 20.

FROWE, Helen (02.03.2022), Ukraine and the Ethics of War
<https://dailynous.com/2022/03/02/philosophers-on-the-russian-attack-onukraine/#bazarganforward>

FRUNZĂ, Mihaela (2009): *Tematizări în eticile aplicate. Perspective feministe*, Editura Limes, Cluj

GAVRIL, Ionela (2021): *Răspunsul țărilor europene la dilema democratică, în contextul pandemiei de COVID-19*, Sfera Politicii Spring Issue: 110-116.

GAVRILUȚĂ, Cristina, DALBAN, Costel Marian, and IOAN, Beatrice Gabriela (2022):. "Educational, Emotional, and Social Impact of the Emergency State of COVID-19 on Romanian University Students" *International Journal of Environmental Research and Public Health* 19, no. 7: 3990. <https://doi.org/10.3390/ijerph19073990>

GILLIGAN, Carol (1995): *Viziuni de maturitate, în MIROIU, Mihaela, Jumătatea anonimă*, Editura Șansa, București

- GILLIGAN, Carol (1993): *In a different voice: Psychological theory and women's development*, Harvard University Press
- HINMAN, Lawrence M. (2008): *Ethics: A pluralistic approach to moral theory*, Thomson/Wadsworth
- HOBBS, Thomas (1996): *Leviathan*, Editura Oxford University Press, Oxford
- HORVÁTH, Gábor Barnabás (2020): Torzuló valóság a virtuális térben. Az álhírek és veszélyei. *Tudásmenedzsment* 21. évfolyam 1-2 szám
- ICHINO, Anna (2023): Vaccine hesitancy and the reluctance to “tempt fate”. *Philosophical Psychology*, 36.6: 1080-1101.
- ION, Anghel, et al (2021): Challenges in the Romanian Healthcare System in the Context of the COVID-19 Pandemic. In: *Economic Recovery After COVID-19: 3rd International Conference on Economics and Social Sciences, ICESS 2020, Bucharest, Romania*. Springer International Publishing, p. 1-16.
- ISLAM, Saiful et. al (2020): COVID-19- Related Infodemic and Its Impact on Public Health: A Global Social Media Analysis. *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, Volume 103, Issue 4
- JAMES, William (1907) Pragmatism's Conception of Truth. Lecture 6. *Pragmatism: A new name for some old ways of thinking*. Editura Longman Green and Co, New York
- JECKER, Nancy S.; WIGHTMAN, Aaron G.; DIEKEMA, Douglas S. (2021): Vaccine ethics: an ethical framework for global distribution of COVID-19 vaccines. *Journal of Medical Ethics*, 47.5: 308-317.
- JUNG, Carl Gustav, trad. TURÓCZI, Attila (2006): *Freud és a pszichoanalízis*. Editura Solaris, Budapest.
- KANT, Immanuel; trad. RĂDULESCU-MOTRU, Constantin; IONESCU, Nae (1995): *Critica rațiunii practice*, Ed. IRI, București
- KANT, Immanuel (1995): *Întemeierea metafizicii moravurilor*, Editura IRI, București
- KIERAN, Matthew (2002): *Media ethics*, Routledge
- KREKÓ, Péter (2018): *Tömegparanoia. Az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája*, Editura Atheaneum, Budapest
- KREKÓ, Péter (2021): *Tömegparanoia 2.0. Összeesküvés-elméletek, álhírek és dezinformáció*, Editura Atheaneum, Budapest
- LAPLANCHE, Jean, PONTALIS, Jean-Bertrand, trad. CLIT, Radu et. al (1994): *Vocabularul psihanalizei*, Editura Humanitas, București

LĂZĂRESCU, Gianina-Mălina; TUDOREL, Otilia Ioana; VINTILĂ, Mona (2022): Parents of Children with Special Needs Adapting to the Pandemic Context. *Social Work Review/Revista de Asistentă Socială*, 1.

LOCKE, John, trad. CULEA, Silviu (1999): *Al doilea tratat despre cărmuire. Scrisoare despre toleranță*, Editura Nemira, București

LOR, Peter; WILES, Bradley; BRITZ, Johannes (2021): Re-thinking information ethics: truth, conspiracy theories, and librarians in the COVID-19 era. *Libri*, 71.1: 1-14.

LUP, Oana, MITREA, Elena Cristina (2021): COVID-19 conspiracy beliefs among Romanian university students. *Analele Universității din București. Științe politice* 23(1)

LUP, Oana, MITREA, Elena Cristina (2021): Online learning during the pandemic: Assessing disparities in student engagement in higher education. *Journal of Pedagogy*, 1: 31-50.

MÁTÉFY, Csilla- Zsuzsánna (2022): COVID-19 pandemic in Romania from an ethical perspective. *Revista de Filosofie Aplicată*. Volume 5, Issue 7-9 (Winter 2022)

MÁTÉFY, Csilla- Zsuzsánna (2022): The Effects of the Covid-19. Pandemic on the Teachers. *Annals of "Ștefan cel Mare" University of Suceava, Philosophy, Social and Human Disciplines*. Volume II

MATEI, Dumitru (2009): PROGRAMUL DE VACCINARE ÎN ROMÂNIA 2009. *Romanian Medical Journal*, 56.4.

MACINTYRE, Alasdair trad. PLEȘU, Catrinel (1998): *Tratat de morală. După virtute*, Editura Humanitas, București.

MCINTYRE, Lee (2018): *Post-truth*, Editura The MIT Press, Massachusetts

METTLER, Matthew; MONDAK, Jeffery J. (2024): Fact-opinion differentiation. *Harvard Kennedy School Misinformation Review*, .

MILL, John Stuart, trad. ILIESCU, Adrian- Paul (2014): *Despre libertate*, Editura Humanitas, București

MILL, John Stuart, trad. MUREȘAN, Valentin (1994): *Utilitarismul*, Editura Alternative, București

MUKERJI, Nikil (2018): What is fake news? *Ergo An open acces journal of philosophy*, Volume 5. No. 35

RIVERA, Faviola (2008): Kantian ethical duties. *Kantian Review*, 11: 78-101.

ROSSOLIŃSKI-LIEBE, Grzegorz; WILLEMS, Bastiaan (2022): Putin's Abuse of History: Ukrainian 'Nazis', 'Genocide', and a Fake Threat Scenario. *The Journal of Slavic Military Studies*, 35.1: 1-10.

- ROUSSEAU, Jean Jacques, trad. Dașcovici, N. (2000): *Despre contractul social sau Principiile Dreptului Politic*. Editura Mondero, București
- RUSSELL, Bertrand, trad. GANEA, Mihai (2004): *Problemele filosofiei*, Editura BIC ALL, București
- SARTRE, Jean- Paul, trad. NEACSU, Adriana (2004): *Ființa și neantul: eseu de ontologie fenomenologică*, Editura Paralela 45, Pitești
- SHEVLIN, Mark; HYLAND, Philip; KARATZIAS, Thanos (2022): The psychological consequences of the Ukraine war: What we know, and what we have to learn. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 2022, 146.2: 105-106.
- SPOALLER, Dorin (2020): The Platformization of Society and the Fake News Phenomenon/ Platformizarea societății și fenomenul fake news, *Revista de Filosofie Aplicată*, 3 (5): 93-109
- STOICA, Cătălin Augustin; UMBREȘ, Radu (2021): Suspicious minds in times of crisis: determinants of Romanians' beliefs in COVID-19 conspiracy theories. *European Societies.*, 23.sup1: S246-S261.
- THIERER, Adam D.(2007): Social networking and age verification: Many hard questions; no easy solutions. *Progress & Freedom Foundation Progress on Point Paper*, 14.5.
- TRONTO, Joan C. (1994): *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*, Editura Routledge, New York
- VINTILĂ, Mona et al. (2023): Fake news during the war in Ukraine: coping strategies and fear of war in the general population of Romania and in aid workers. *Frontiers in Psychology*, Volume 14.
- ZAKARIÁS, Ildikó et al (2023): Solidarity with Displaced People from Ukraine in Hungary: Attitudes and Practices. *Journal of International Migration and Integration*, 1-28.

BIBLIOGRAFIE ONLINE

Ministerul Educației, „Măsuri luate de Ministerul Educației și Cercetării ca urmare a Hotărârii nr. 6 a Comitetului Național pentru Situații Speciale de Urgență”, 10 martie 2020,

<https://www.edu.ro/măsuri-luate-de-ministeruleducației-și-cercetării-ca-urmăre-hotărârii-nr-6-consiliului-național>, accesat la 15.02.2023

Ministerul Educației, „Ordinul 5487/1494/2020 pentru aprobarea măsurilor de organizare a activității în cadrul unităților/instituțiilor de învățământ în condiții de siguranță epidemiologică pentru prevenirea îmbolnăvirilor cu virusul SARS-CoV-2”, 1 septembrie 2020,

https://www.edu.ro/sites/default/files/Ordin%20comun%20MS%20-%20MEC_septembrie_2020.pdf, accesat la 15.02.2023

Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, „Ordin pentru aprobarea măsurilor de organizare a activității în cadrul unităților/instituțiilor de învățământ în condiții de siguranță epidemiologică pentru prevenirea îmbolnăvirilor cu virusul SARS COV 2”, 1 octombrie 2021,

https://www.edu.ro/sites/default/files/O%20R%20D%20I%20N%20comun%20ME%205.338_2021%20%2B%20MS%201.082_2021aprobare%20masuri%20organizare%20activitati%20scoli%20SARS-CoV-19.pdf, accesat la 15.02.2023

Comunicat de presă, Începe administrarea dozei de rapel (doza 3) în România (septembrie 2021), <https://isubif.ro/local/wp-content/uploads/2021/09/22.09.2021-Comunicat-vaccinare-doza-3.pdf>

Comunicat Ministerul Sănătății privind doza 4 (mai 2022),

<https://dm.mai.gov.ro/blog/2022/05/12/comunicat-ministerul-sanatatiei-privind-doza-4/>

Pelinari, Andrei (25.02.2022), Legea marțială- Sistemul legal actual în Ucraina

<https://pelinari.ro/legea-martiala-sistemul-legal-actual-in-ucraina/>, accesat la 25.07.2023

Infografic- Refugiații din Ucraina în UE

<https://www.consilium.europa.eu/ro/infographics/ukraine-refugees-eu/>, accesat la 25.07.2023

Cronologie- Răspunsul UE la invadarea de către Rusia

<https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eu-response-ukraine-invasion/timeline-eu-response-ukraine-invasion/>, accesat la 25.07.2023

European Digital Media Observatory, De la pandemie la războiul din Ucraina: un an și jumătate de combatere a dezinformării (februarie 2023)

<https://edmo.eu/wp-content/uploads/2022/09/Romanian.pdf>, accesat la 25.07.2023

Frowe, Helen (02.03.2022), Ukraine and the Ethics of War

<https://dailynous.com/2022/03/02/philosophers-on-the-russian-attack-on-ukraine/#bazarganforward>, accesat la 28.07.2023

Bazargan- Forward, Saba (02.03.2022), War Ethics and Russia`s Invasion of Ukraine

<https://dailynous.com/2022/03/02/philosophers-on-the-russian-attack-on-ukraine/#bazarganforward>, accesat la 28.07.2023

Codul deontologic al jurnalistului

<https://lege5.ro/gratuit/ha2tsmrw/codul-deontologic-al-jurnalistului-contract-993-2006?dp=gi4tanbrgyzta>, accesat la 04.08.2023

Convenția ONU privind drepturile copilului- Convenție din 20 noiembrie 1989, publicată în Monitorul Oficial nr. 314 din 13 iunie 2001

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/28981>, accesat la 26.07.2023

Roache, Madeline et. al (20.07.2023) Russia- Ukraine Disinformation Tracking Center: 384 Websites Spreading War Disinformation And The Top Myths They Publish

<https://www.newsguardtech.com/special-reports/russian-disinformation-tracking-center/>, accesat la 08.08.2023

Disinformation and Russia's war of aggression against Ukraine. Threats and governance responses (03.11.2022)

<https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/disinformation-and-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-37186bde/#boxsection-d1e348>, accesat la 08.08.2023

Gavin, Jerome, Information and Misinformation in the Russia Ukraine war

<https://www.visionofhumanity.org/information-and-misinformation-in-the-russia-ukraine-war/>, accesat la 08.08.2023

Oxford University Press, Word of the Year 2016, <https://global.oup.com/academic/content/word-of-the-year/?cc=ro&lang=en&>, accesat la 10.09.2023

Efectele primului an al pandemiei: în cea mai mare parte a țării, vulnerabilitatea socio-economică este în creștere, *Monitor Social*, <https://monitorsocial.ro/data/efectele-primului-an-al-pandemiei-in-cea-mai-mare-parte-a-tarii-vulnerabilitatea-socio-economica-este-in-crestere/>, accesat la 10.09.2023